

Beheermaatregelen om meer ruimte te geven aan insecten

Augustus 2018

Opgesteld door:

Erik van der Spek (Staatsbosbeheer)

Jap Smits (Staatsbosbeheer)

Meta Rijks (Staatsbosbeheer)

Wouter van Steenis (Natuurmonumenten)

Ten behoeve van de veldwerkplaats 'Bevorderen insectendiversiteit en -massaliteit' op 31 augustus 2018 op de Strabrechtse heide. www.veldwerkplaatsen.nl

Algemeen: eisen van insecten

Insecten hebben voor hun verschillende levensstadia vaak verschillende eisen aan hun omgeving: veilige eiafzet plaats, voedsel voor de larven, veilige plek om te verpoppen, voedsel voor de volwassenfase, plek om een partner te vinden, juiste microklimaat voor de verschillende fasen en een veilige plek om te overwinteren. Omdat het merendeel van de insecten niet ver komt, moet dit allemaal op korte afstand beschikbaar zijn. Een voorbeeld is de metselbij: die bloeiende planten nodig heeft om zichzelf te voeden (nectar), maar ook om voedsel voor de jongen te verzamelen (stuifmeel), plus holle rietstengels waarin de eieren gelegd kunnen worden en de larven zich ontwikkelen, en tenslotte ook leem om de stengels af te sluiten nadat de eitjes gelegd zijn. Bovendien moeten de volwassen bijen kunnen overwinteren op een plek met enige beschutting tegen vorst.

Maatregelen die je kunt opnemen in beheerplannen:

Vaak zijn er maar kleine aanpassingen van het beheer of de uitvoering daarvan nodig om meer ruimte voor insecten te bieden. Hieronder staan een aantal van dit soort aanpassingen:

MAAIEN

1. Gefaseerd maaien hooiland; minimaal 15% ongemaaid in de winter over laten staan. Sinusbeheer overwegen, zeker bij meer dan één maaibeurt.
2. Gemaaid rietland; jaarlijks minimaal 5% twee jaar over laten staan.
3. Bermen en ligweides: maaien na hoofddracht van bloeiende planten. Alternatief: deels heel vroeg maaien, zodat er op die plekken weer bloemen zijn als je de rest maait.
4. Recreatieve fietspaden: tijdens maaien van overhangend gras langs fietspaden composieten en andere drachtplanten laten staan (maai apparatuur heffen). Alternatief: dicht langs fietspad vaker maaien, verder vanaf fietspad gefaseerd.
5. Is er ruimte voor ruige graslanden, die of heel laat of eens in de twee jaar worden gemaaid met afvoeren? Bijv. (inheemse!) berenklauw doet het hier heel goed in.

Voorbeeld van sinusbeheer. Bron: www.vlinderstichting.nl/sinusbeheer

BOS, BOSRANDEN, STRUWEEL

6. Knotwilgen en wilgenstruweel, cyclisch beheer per derde deel van de vegetatie en maximaal 100m aan één stuk afzetten.
7. Staand dood hout bevorderen in het bijzonder in bosranden, i.v.m. veiligheid niet meer verwijderen dan noodzakelijk is. FSC-norm is een minimum, meer is beter.
8. Overleg eerst met boswachter ecologie m.b.t het inrichten van houtstapel, chipdump, maaisel of ander te storten materiaal binnen het natuurterrein (er kunnen bijenkolonies onder zitten).
9. Controleer (zonnige) zandwegen voor dat ze aangemerkt kunnen worden als houttransport weg.
10. Beoordeel de huidige samenstelling van struweel en bosranden: zijn er voldoende bloeiende struiken? Anders kijken of je bloeiende struiken kan toevoegen, bijv: inlandse vogelkers, boswilg, meidoorn, sleedoorn, sporkehout, lijsterbes en vlier.

Voorbeeld van staand dood hout. Foto: Erik van der Spek

VALWILD

11. Per object zeker één dood doet leven valwild locatie aanwijzen, afvoeren valwild niet toestaan. Valwild niet telkens op dezelfde plek neerleggen maar gespreid over de locatie (ivm 'claimen' vaste locaties door bijv. groepen pre-adulte raven met negatief effect op broedsucces territoriale dieren)

BIJENKASTEN

12. Uitbreiding en nieuwe plaatsing volken honingbijen niet toestaan, behalve wanneer dit tot de terreingeschiedenis behoort en dan alleen tijdens massale bloei drachtplanten zoals struikhei en gelimiteerd volgens het beleid.

KALE BODEMS

13. Zonnige kale en bijna kale bodems, waaronder steilranden, zandplekken, onbegroeide oevers, bermen en taluds zijn belangrijk als nestgelegenheid (bijen, wespen, sprinkhanen, loopkevers, etc.) en opwarmplek (vlinders etc.). Behoud en herstel is wezenlijk voor het behoud van de kenmerkende biodiversiteit van habitats

Maken van nestgelegenheid voor bodemnesteelaars. Foto: Erik van der Spek

Links de Asbij (Andrena cineraria) en rechts de Zilveren zandbij (Andrena argentata). Profiteren beide van kale, zandige bodems. Foto's: Erik van der Spek

WATERLOPEN

14. Bij het schonen van kolken minimaal 25% oppervlakte ongemoeid laten. Zware beschaduwing moet worden voorkomen.
15. Bij het schonen/maaïen van waterlopen jaarlijks maar één zijde behandelen. Bij waterlopen van >500m deze zijde per sectie laten wisselen.
16. In (stromend) water krijgt dood hout een blijvende plek als voedsel voor en woonplaats van o.a. larven van waterinsecten.
17. Vloedmerken alleen ontdoen van anorganisch afval, organische deel als kenmerkend habitat laten liggen. Bij bedekken onvervangbaar habitat is verplaatsing of gedeeltelijk verwijderen mogelijk noodzakelijk.

*Voorbeeld van dood hout in de Leuvenumsche beek, Gelderland.
Bron: Advies herstel Leuvenumsche beek, OBN, 2014.*

AKKERS

18. Kleinschalige natuurakkers bij oogst, akkerranden minimaal 15% tot nieuw oogstseizoen over laten staan. Indien mogelijk ruigte strook ontwikkelen langs of tussen akkers in.

ZANDWEGEN / -PADEN

19. Gefaseerd werken bij onderhoud zandwegen. Vooraf controleren op wilde graaf bijenkolonies.

BEGRAZEN

20. (Vee)rasters niet te dicht langs de weg plaatsen. Zorgen voor een brede (1,5 – 2 meter) begroeide strook tussen weide en weg.
21. Oude houten rasterpalen laten staan indien het raster vervangen moet worden ivm nestelgelegenheid voor bijen (en andere fauna).

ERVEN EN GEBOUWEN

22. Erven en tuinen en gebouwen kunnen ook geschikter gemaakt worden voor insecten (open spouw voor hommelnesten, inheemse bloeiende planten, overhoekjes, etc.)

Onderstaande geldt alleen voor beheerders van Staatsbosbeheer**Opnemen in gebruiksovereenkomsten:**

Niet alleen in het eigen beheer Staatsbosbeheer kan met kleine aanpassingen in de uitvoering meer ruimte voor insecten worden geboden, dat geldt ook voor de pachters en huurders van Staatsbosbeheer. Hieronder een aantal voorwaarden die Staatsbosbeheer aan hen stelt:

ALLE GRONDGEBRUIK

1. Het plaatsen en/of laten plaatsen van volken honingbijen is niet toegestaan. Alleen Staatsbosbeheer kan hiervoor toestemming geven

FAUNABEHEER

2. Laten liggen van valwild

GRASLAND GEBRUIK

3. Jaarlijks moet 15% van het gewas ongemaaid en niet begraasd overwinteren, op kaart aangeven om welke perceelsdelen dit in even respectievelijk oneven jaren zijn.

WATERLOPEN EN KOLKEN

4. Bij het schonen van kolken minimaal 25% oppervlakte ongemoeid laten.
5. Bij het schonen/maaien van waterlopen jaarlijks maar één zijde behandelen. Bij waterlopen van >500m deze zijde per sectie laten wisselen.